

A harmincéves háborútól Savoyai Jenő hercegig Történelmi háttér

Európa történelmét a 17. században két nagy konfliktus határozta meg: egyrészt a protestáns és a katolikus hatalmak közötti viszályok, melyek a harmincéves háború alatt (1618-1648) a kontinens csaknem valamennyi országát érintették; másrészt pedig az újra és újra kirobbanó harcok az oszmánok ellen, akik az évszázad második felében balkáni felségterületükről erőteljesen törtek elő Nyugat felé. A kontinens nyugati felében Franciaország célja az volt, hogy XIII. és XIV. Lajos király uralkodása alatt Európa legmeghatározóbb nagyhatalmává váljon illetve, hogy a Habsburg hatalmat Spanyolországban – úgy ahogy ez a Német-Római Birodalomban is történt – a lehető legnagyobb mértékben korlátozza. E politika eredménye képpen tört ki a spanyol-francia háború, kezdeményezett Franciaország hódító hadjáratokat a Rajna mentén valamint lépett szövetségre az Oszmán Birodalommal. Anglia és Németalföld, mint új gazdasági nagyhatalmak, szintén bekapcsolódtak az eseményekbe. A hollandok Spanyolország ellen vívott szabadságharca során az orániai katonai reformjainak köszönhetően kialakult egy olyan új harcmodor, amely kemény kiképzés révén nagyobb jártasságot és állóképességet biztosított a csapatok számára. A császári seregeket, amelyek csak az adott hadjáratok idejére álltak fel és amelyek felszerelése az évszázad elejéig nem volt egységes, most állandó zsoldos hadsereggé alakították át. Ezen alakulatok finanszírozása a császár krónikus pénzhánya miatt részben a háborúskodásban érdekelt gazdag főurak, mint például Albert Wallenstein Mecklenburg hercege, a császári seregek fővezére, segítségével valósulhatott meg. Az 1648-as osnabrücker illetve münsteri békeszerződések vetettek véget a Harmincéves háborúnak.

Az oszmánok, akik szervezettségükben és fegyvereikben (reflexív és nyilak) teljesen különböztek a Közép-európai hadseregektől, az 1660-as évektől kezdve ismét Nyugat felé törtek előre, de 1664. augusztus 1-jén Szentgotthárdnál vereséget szenvedtek. Az oszmánok előrenyomulása azonban csak mintegy húsz évvel később vált jelentőssé, amikor Kara Mustafa nagyvezír irányításával 1683 júliusában Bécs előtt vonult fel a török hadsereg. A császári székhely fenyegetettsége egész Közép-Európa számára veszélyt jelentett. A változást és a törökök visszaszorításának kezdetét Bécs felszabadítása jelentette, mely 1683. szeptember 12-én egyesített császári, lengyel és birodalmi csapatoknak sikerült. A döntő, 1697-es zentai csata után kötött 1699-es karlócai békeszerződéssel sikerült visszaszerezni Magyarország nagy részét illetve Erdély egészét. Ezek a sikerek Savoyai Jenő herceg (1663-1736) katonai géniuszának és diplomáciai érzékének voltak köszönhetőek. Az ő tevékenysége alapozta meg Ausztria 18. század első harmadában betöltött nagyhatalmi szerepét.

A legfontosabb tárgyak

A múzeum történelmi időrendjének megfelelően az első terem **1. szakaszában** a császári seregek fegyverzetét és felszerelését láthatjuk a harmincéves háború kitörése előtt. A tisztek ruházatát a bejárattól jobbra és balra található, Gallas tábornagyot és egy ismeretlen hadvezért ábrázoló festményeken tanulmányozhatjuk. A jobb oldali kiállítópultban Hans von Aachen öt kis méretű olajfestménye mutatja be II. Rudolf császár (+ 1612) török elleni háborúit.

A terem **2. szakaszában** Jacob de Gheyn rézmetszetein a 17. század elején használatos muskéták és a pikák kezelését tekinthetjük meg. Hasonló fegyverek szabadon illetve vitrinekben kiállítva is láthatók a múzeumban. A két nagy üvegtárolóban kiállított figurák a császári gyalogság (bal oldalon) és a lovasság (jobb oldalon) felszerelését mutatják be.

Wallenstein alakja (középen, A. Brenek bronz mellszobra, 1876) uralja a terem **3. szakaszát**. A bal oldali, ablak alatti vitrinben látható, saját kezűleg írt parancsa annak a Pappenheim tábornagnak szól, aki 1632-ben a lützeni csatában vesztette életét. A terem e részében kezdődik egy, 12 nagyméretű csatafestményéből álló sorozat, melyet a holland alkotó, Peter Snayers, Octavio Piccolomini császári tábornagy megrendelésére készített el. A képeken a harmincéves háború főbb csatái láthatók, amelyek nem csak hadi, de kultúrtörténeti érdekességekkel is szolgálnak. A középen felállított paravánon P. Meulener alkotásának témája a svéd király, Gustav Adolph 1632-es, a lützeni csatában szerzett halálos megsebesülése. A következő forgatható képállványok a legfontosabb események rézmetszeteit és az érintett uralkodók és hadvezérek portréit tartalmazzák.

Az **5-7. szakaszban** a török háborúk idejéből származó fegyverek, zászlók, ruházati darabok és festmények várják a látogatót. A középső nagy üvegszekrény oszmán fegyvereket, turbánokat és rangjelzéseket (lófarkas boncs) mutat be. A szekrény hátoldalán ismeretlen festő monumentális alkotása Bécs felszabadítását ábrázolja (1683 szeptember 12).

A **6. szakasz** elején (bal oldalon) fali vitrinben egy katona karmizólja látható kb. 1690-ből, melyet az egyenruha elterjedésének egyik első jelei között tartanak számon. A bal oldali nagy fali vitrinben látható oszmán fegyverek számára török sátorrészlet szolgál háttérként. Az előtérben II. Musztafa szultán pecsétje látható, mely a zentai csata (1697) legfőbb trófeája. A török által elfoglalt városok, Buda (1686), és Belgrád (1688) visszahódítását, valamint a mohácsi (1687) és a szalánkemeni (1691) csatákról tanúskodó medálok és képek a forgatható állványokon és a jobboldali ablak alatti vitrinekben tekinthetők meg.

A terem **7. szakasza** két, lobogókat felsorakoztató kiállítószekrénnel kezdődik (jobb oldalon Savoyai Jenő herceg 13. dragonyosezredének vörös zászlója). A terem Savoyai Jenő hercegnek állít emléket, s egy idős kori képével, Jan Kupezky alkotásával zárul. A jobb oldali nagy üvegszekrényben látható a herceg egyik ünnepélyes gyászmiséjén (+ 1736. április 21.) használt koporsólepel illetve gyászdzisz, valamint a herceg mellvértje és marsallbotja. A vitrin melletti olajfestmény Jenő herceget ábrázolja a XI. Kelemen pápától 1716-ban tisztelete jeléül kapott ajándékokkal (szentelt páncél és kalap). A herceg ruhadarabjai a középső vitrinben tekinthetők meg. Az ablak felőli oldalon I. Lipót császár (1658-1705) és VI. Károly császár (1711-1740) nagy méretű festményei között medálok és egy marsallbot idézi I. József császárt, aki csak rövid ideig uralkodott (1705-1711).